

Nüşabə Əsəd Məmmədli

(hekayə)

(əvvəli ötən sayımızda)

Hələ indiyə kimi o səhnə Züleyxanın dözləri önündədi. İndi Züleyxa o evin yanından keçə bilmir, qəhər onu boğmağa başlayır. Kimlərsə ayrı adamlar o evin işığını yandırır, o çıxdığı pilləkənlə evə qabır-lar. Nə isə...keçmiş qayıtmaq mümkün olsaydı, Züleyxa birinci Faiqi qaytarardı. O, kollecdə, və pe-daqoji texnikumda işini atıb müharibəyə getməsaydı onda həyat bambaşqa olardı. Onda Faiq nə Züleyxaya, nə də ata-anasına demədi ki, o bir qrup könüllü ilə Şuşa uğrunda vuruşmağa gedir. Əgər desəydi, onda Züleyxa onun ayaqlarına düşə-nərdi, qoymazdı Faiq getsin. Müharibə, azadlıq –hamısı ritorika, pafosdur.

Züleyxanın ömrü tən yarıya bölündü—1993 ilə kimi və ondan sonra. 1993-cü ilin mayında Gəncə hərbi komissarlığından Züleyxaya zəng etdilər.

—Bu Faiq Hüseyninin evidir?

—Bəli.

—Siz onun nəyisiz?

—Həyat yoldaşı

—Xanim, onu bura gətiriblər, şəhər hərbi komissarlığına. Gəlin onu evə aparın.

Qurban olum, Allah bu nə böyük xoşbəxtlikdir— Bəs niyə gəlin aparın dedilər?

Tez Əvəz müəllim də, Züleyxa-da taksit saxlayıb hərbi komissarlığa getdilər. Münəvvər xanım plov bişirməyə hazırlaşdı. Ağına belə gəlmirdi ki, oğlu onun ürəyi, gözlerinin işığı əlil qayıdacaq evinə.

Əvəz müəllim və Züleyxa hərbi komissarlığa çatan kimi soruşdu-lar—Faiq Hüseynli hardadı?

—Mən burdayam, ata—Faiqin boğuc səsi eşidildi. Burada xeyli insan vardı. Bu insan selinin içində Əvəz müəllim yenə Faiqin səsini eşitdi.

—Mən burdayam, ata. Əvəz müəllim də, Züleyxa da səs gələn tərəfə getdilər.

Faiqi iri, köhnə kreslodə oturdurmuşdular. Onun hər iki ayağı dizdən aşağı yox idi. Əvəz müəllim höknürdü, onu qucağına aldı. Onları gözələn taksitə əyləşdilər. Üçü də arxada yerləşdi.

Münəvvər xanım onun ayaqlarını öpür—Bütün ağrıların mənə gəlsin, oğul — deyirdi. Fərid də ağladı. Oda əyilib atasının ayağını öpdü. Sonra başını onun sinəsinə sıxıb, xısın-xısın ağladı.

“Təki quru nəfəsingəlsin, təki səsin gəlsin qurban olum. Öləne kimi sənin qulluğunda duracam. İnşallah protez sifariş verərik. Təki sağ ol, qurban olum. Atanın, ananın yanında mən səni öpə bilmirəm. Utanırım onlardan...”—ürəyində deyirdi Züleyxa

Atası özünə gələrkə;

—Sən niyə belə oldun oğul?

—Minaya düşdük, ata

—Təki canın sağ olsun, oğul. Müharibə ölüm— itimdir. İnsan hər dərdə alışır oğul. Dərd, ağrı sənin ayrılmaz bir hissənə çevrilir—Ömrü boyu sənə qalır—Əvəz müəllim siqaret yandırdı. Axşam Züleyxa Faiqi çimirdirdi, onun dizindən yuxarı qalan ayaqlarını öpürdü, onun yaralarını göz yaşına qərç edirdi.

Faiq onun saçlarını oxşayırdı.

—Ağlama. Ağlamağa haqqımız yoxdur. Bizim axı Fəridimiz var.

Sonra Əvəz müəllim oğluna protez, əl arabası aldı. Bir neçə gün sonra Faiq öz iş yerinə qayıtmaq istədi.

Əvvəl musiqi kollecinə getdi. Onu hər an Fərid müşahidə edirdi. Faiq nə atasını, nə anasını, nə də Züleyxanı qoymurdu onnan getməyə.

—Mən özümü yaxşı hiss edirəm. Həmdə oğlumnan gəzmək istəyirəm.

Kollecın direktoru hal-əhval tutandan sonra soruşdu;

—Xeyir ola?

—İşimə qayıtmaq istəyirəm.

Axırıncı dəfə 1987 —ci ildə Şəkər nənəsi rəhmətə gedəndə özlərini Şuşaya çatdırdılar. Faiqin ağlamağını dayandırmış olmurdu. Münəvvər xanım və Əvəz müəllim onu sakitləşdirməyə çalışdılar. Onlar bir daha Şuşaya qayıtmadılar. Bir dəfə Faiq nənəsini yuxuda gördü. Nənəsi 70-ci illərdə atdan yıxılıb ölənin, yani Faiqin babasının üstündə dil deyib ağlayırdı. Faiq ona yaxınlaşmaq istəyəndə nənəsi onu yaxın qoymurdu. Birdən Şəkər nənəsi qalxıb, cavan qız kimi yüyürüb onun ayaqlarını qucaqladı.

—Ayaqlarına qurban olum, bala, çoxmu ağrıyır ayaqların? Bütün ağrıların mənə gəlsin.

Faiq yuxudan sərsəm oyan-dı. Fikirleşdi ki, indi Şuşada döyüş-

pensiya heç onun dərmanlarının pulu deyil, o valideyinlərinə arxa olmaq əvəzinə onlara möhtacını ol-sun? Ya Züleyxaya, həyatından çox sevdiyi qadına möytacını olsun? Bu razillik olardı. O belə yaşaya bil-məz. eşitdiy sözləri sanki beynini doyəcəydirdi. Bu ayaqla necə işləyə-cəksən.

Həmin gün Əvəz müəllim də, Münəvvər xanım da işdə idilər. Hərəsinin 6 qoşa saat dərsləri vardı. Züleyxa Faiqin sevdiyi balıq ləvəngisini bişirib aptekə yollandı. Fərid atasının yanında qaldı. Züleyxanın aptekə gedib— gəlməyi heç yaranm saat çəkmədi. Yatağına uzanmış Faiq Fəridə—get anana həyətdən plov yığ. Onlar açılar.

—Baş üstə, ata, —Fərid qay-

sinin içinə qoymuşdu. “Sabah mənə birdən bir şey olar. Qonşumun ümidinemi yerdən qötürülüm? Züleyxa iki min dollar pul yığmışdı. Pulun yerini Zərəngizə demişdi.

Pişik indi də masanın ayaqlarını cırmaqlayırdı. Səsi otağı başına götürmüşdü. Məstan da onun kimi üç gündürkü ac idi. Züleyxa Zərəngiz gətirdiyi balaca sudak balığı-nı Məstanın qabağına qoydu. Özünə yenə qaynar su tökdü. Məstan ağız-burnunu yalaydı. Pişik keçib kreslonun üstündə uzandı.

Fəridi pandemiya qorxutdu. Uzaqda tək-tənha yaşayan anasına acıdı. Fikirleşdi ki anasının ondan başqa heç kəsi yoxdu. Fərid sanki indi ayıldı—her an anası koronovirusa yoluxa bilər. Fərid özünü qınadı. Qərək tez-tez zəng etməliydə anasına. Yollar açıq olsaydı elə indi bilet alıb anasının yanına gedərdi. Sabah anası olmaya bilər axı...Koronavirus sanki bütün varlığına hakim kəsildi. Dərhal dostu Azərbaycana getmiş dostu Rüfəti tapdı. Ürəyi həyəcədən sürətlə döyünürdü. Nə yaxşı ki Rüfəti tapdım. Bu an Züleyxanın telefonu zəng çaldı. Oğlu idi zənk edən.

—Ana başışla, Cənubi Amerikadaydım. Başım qarışıq idi. Ancaq Azərbaycan xəbərini gördüm. Nə yaxşı ki Rüfəti tapdım. Bu an Züleyxanın telefonu zəng çaldı. Oğlu idi zənk edən.

—Ana, mən istəmirəm ata ölsün! Ana mən istəmirəm ata ölsün! Tez ol dirilt onu. O, danışmır, nəfəs də almır. Tez ol.

Faiqin açıq gözləri divardan asılmış “Qara kvadrata” baxırdı. Züleyxa hər şeyi—ətrafı, təcili yardım maşını, Münəvvər xanımı, Əvəz müəllimi, başqa adamları, axırda gələn mollanı tor içində görürdü. Hesab etdi ki, artıq onun ömrünə son qoyuldu...Allah Fəridimi xoşbəxt, uzun ömürlü ələsin.

Yağış səngimək bilmirdi. Zərəngizgillən həyatından səs gəlirdi. Həm də elə bir balıq qızardırdılar. Züleyxa aclığını dəf etmək üçün çaydan qaz plitəsinin üstünə qoydu. Çaydan qaynar kimi fincana qaynar su tökdü, udum —udum içməyə başladı. Qap-qara Məstan onun ayaqlarını cırmaqlayırdı. Züleyxa soyuducunun qapısını açıb içini göstərdi;

—Bax Məstan soyuducumuz boşdu. Sonra masanın üstündəki pula baxdı. Düşündü yaxşı ki, işi-ğın, qazın, suyun pulunu vaxtında ödəyib. Yoxsa indi işsiz, qazsız qalardı. Birdə masanın üstündəki pula baxdı—İndi pandemiya dövründə bu pul bir kağız parçasına dönmüşdü. Qapı döyüldü. Zərəngiz idi.

—Qardaşım balıq almışdı—dedi Zərəngiz. Üç dənəsini də mənə verdi. Dedim ikisi bizə bəsti, birini Züleyxa müəlliməyə aparım. Nə var ki iki adamıq—bir kişi, bir də mən. Uşaqlarda sağ olsunlar Bakıdadılar. Karantin qurtarsaydı gələrdilər.

—İnşallah gələrlər—yene Züleyxanın ürəyi gizildədi. Oğlu neçə gündür zəng eləmir. Züleyxa ondan nigaran idi. O dəfələrlə oğluna zəng etməmişdi, ancaq nədənsə Fərid telefonu açmırdı. İndi Züleyxa özünü həyatda artıq adam olmasını, hər kəsə gərəksiz olduğunu düşünürdü. Təki balam sağ olsun. Mən üçün bu bir bəxtəvərlikdi. Təki Fəridimin evladı olsun. Oğlu ayda bir dəfə ona 100, bayramlarda 200 dollar pul göndərirdi. Züleyxa bu pulları özünün məktəb, tələbə illərində çaldığı çoxdan kökdən düşmüş “Belarus” pianosunun üstünə Faiqin şəklinin yanında qoyulmuş “Qara kvadratın” arxasına şəklin çərçivə-

—Mütəq, ana. İki aydan sonra məzuniyyətə çıxıram, sənin yanına gələcəm

—İnşallah. Bəs uşaqlar?

—Onların yanında dayə, bir də Fərin anası var. Ana, sən indi evdəsən?

—Hə, qadan alım.

—Mən Cənubi Amerikada olanda, orda konfransdaydım. Mənim dostum Rüfət Azərbaycana, Gəncəyə gedibmiş. Xəbərini almıyıb. O indi Gəncədədir. Pandemiya-görə bura qayıda bilmir. Mən ona zəng edib, xahiş etdim ki sənə bir aylıq ərzaq alsın—ət, toyuq, kolbasa, konservlər, sən xoşladığın hissə verilmiş balıq, meyvə — tərəvəz, birdə Rüfət sənə 300 dollar pul verəcək.

—Sağ ol bala, zəhmət çəkdim.

—Borcumdu, ana. Mən səni çox işləyirəm.

—Sağ ol Fərid.

Bu an bir kişi qapını açıb əlində bağlamalar içəri keçdi.

—Salam ana. Mən Fəridin dostu Rüfətam.

—Xoş gəldin oğul. Zəhmət çəkdim.

—Heç bir zəhməti yodur ana. Rüfət əlindəki bağlamaları və zərflərini masanın üstünə qoyub getdi.

Züleyxa açıq qapıya söykənib xeyli dayandı. Qapıdan düşən işıq Faiqin və “Qara kvadratın” üzərinə düşdü. Züleyxaya bir an elə gəldi ki “Qara kvadrat” artıq bəyazlaşdı. Dərhal gəcə gördüyü yuxunu xatırladı. Yuxuda o ağlayırdı. Onun göz yaşları Maleviçin əsərinin üstünə tökülürdü. Bu şəklin nədənsə Züleyxanın əllərində idi və onun göz yaşları şəklin üzərinə töküldükcə şəklin ağardı.

SON

15.04.2020

Qara kvadrat

Müdür Faiqin ayaqlarına baxdı. Sonra üzünə;

—Bu ayaqlarla necə işləyəcəksən?

—Mən elə bilirdim siz adamları işə götürəndə başına baxırsız, ayağına yox,—Faiq qoltuq ağaclarına söykənib getdi.

Ertəsi gün Faiq humanitar kolleccə üz tutdu. Kollecın direktoru ona eyni sualı verdi

—Sən bu ayaqlarla necə işləyəcəksən?

—Elə bildim siz insanların qabiliyyətinə baxırsız, ayaqlarına yox. Faiq düşündü ki ayaqları Şuşada qalıb. O Şuşanı çox sevirdi. Bu sevgi ona anasından keçmişdi. Atasından da Faiqə Naxçıvana olan sevgisi keçmişdi. Faiq xatırladı ki, onlar Naxçıvana tək birca yol getdilər. Şərurun Sərxanlı kəndində Əvəz müəllimin qaradaş gildə qonaq qaldılar. Onda Fərid balaca idi. Faiq üçün bu yerlər doğma, əziz idi. Sanki o burada doğulmuşdu.

Məktəbdə oxuyan zaman Faiqin yay tətilləri həmişə Şuşada keçirdi. Burada ana nənəsi Şəkərin dağın başında keçən əsrdən qalmış mülkü var idi. Faiq hər gün Şuşalı qoyunların uşaqları ilə İsa bulacağına, cıdır düzünə gedirdi, burada at çapırdı, müxtəlif oyunlar oynayırdı. Fərid də balaca olanda, Züleyxa da ailə ilə birgə Şuşaya gedirdilər.

lər gedir. Bəlkə də nənəsinin qəbri uçub dağılıb...Onda Faiq Şuşaya müharibəyə getməyi qərar verdi.

Onun rəngi ağappaq olmuşdu. Fərid gecəni yata bilməmişdi. Qulağında kollec direktorlarının sözləri səslənirdi.

—Sən bu ayaqlarla necə işləyəcəksən? Faiqin ürəyi qəzəbdən, çəktiyyə əzabdan ağrıyırdı. O, yataqdan qalxıb, öz əlil arabasına əyləşmək istədi.

—Sən hara hazırlaşdın qurban olum?—soruşdu Züleyxa və dərhal yatağından qalxdı.

—Bir az hava almaq istəyirəm.

Züleyxa ona pilləkənlə düşməyə kömək etdi. Bir daha Züleyxa yatağına girmədi. Aarabada gəzən Faiq əlini bağdakı güllərə uzatdı. Əli onlara çatmadı. Züleyxa onu artıq yuxudan oyanmış Fəridlə birgə evə qaldırdı.

Əvəz müəllim və Münəvvər xanım artıq işə hazırlaşdılar. Faiq divardan asılmış Maleviçin “Qara kvadrat”ına baxdı. Bu əsərin surətini ona rəssam dostu bağışlamışdı. Züleyxa bu əsəri xoşlamırdı, başa düşmürdü, heç başa düşmək də istəmədi. Faiq bir xeyli “Qara kvadrat” baxdı—elə mənim indiki taleyimdir,— dedi. Arabasını yataq otağına sürdü.

Düşündü ki, alacağı cüzi